

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INSTITUTE FOR
Sustainable
Communities

ПРИХВАТИЗАЦИЈА

Зборник текстова и сведочанстава
о развоју социјалне и образовне инклузије - право на различитост
Љубав, једнакост, подршка

Удружење "Плетеница Бела Црква"
Бела Црква, октобар 2013.
Број 1

ИМПРЕСУМ: Издавач: УГ "Плетеница", Бела Црква; Уредник: Данијела Јовановић, проф. српског језика и дипл. филолог; Лектура и коректура: Бранка Тарбук Топић, проф. српског језика; Рецензија и идејно решење наслова "Прихватизација": Милан Добричић, уредник и водитељ емисије о особама са инвалидитетом "Место за нас"; Графички дизајн: Драган Јовановић, дипл. ветеринар; Припрема за штампу и штампа: Штампарија "Бирокуп", Бела Црква; Тираж: 100 комада

Контакт:

УГ "Плетеница"

Јована Поповића 54

26340 Бела Црква

тел. 064/2705-561

pletenica.belacrkva@gmail.com

danielakj@neobee.net

Фејсбук: Плетеница Бела Црква

web: udruzenjepletenica.wordpress.com

Садржај:

Укључено!	2
Корацима кроз вртић	3
Инклузија и ми	5
Наша школа, наши хранитељи	7
Хероји	8
Добар пример инклузивне праксе	11
Благословена новим знањима и новим пријатељима	12
Ромски краљ	14
Самохрани родитељи	16
Отац – стуб сваке породице	18
О инклузији ромских ученика	21
Инклузивна пракса у приградској школи	22
Инклузија у нашој школи ("Михаил Садовеану", Гребенац)	24
Даровитост и постигнуће деце и младих	25
Аутобиографија - Бојана Кужелка	30
Енглески без муке	33
Дом за децу и омладину "Вера Радивојевић", Бела Црква	34
Дом "Ветерник" и Фолклорно удружење "Велико коло"	36
Ево руке	38
Кључна реч је љубав!	40

УКЉУЧЕНО!

Овде ћемо се срести са нечим веома важним и доста ретким у Србији: инклузијом у пракси. Полазећи од недвосмисленог става о инклузији као једином правом путу укључивања и изједначавања, након доброг теоријског темеља следи најтежи и најважнији део: практично спровођење, конкретна надоградња. Управо у томе лежи вредност: у конкретном личном позитивном искуству. Зато су ова сведочанства, између осталог, и једна врста учила.

Инклузија се мора спровести на свим пољима друштвеног живота, а њена основа је, свакако, образовање. Једнако образовање за све: за децу са инвалидитетом, за децу без инвалидитета, за децу без родитељског старања, за децу са родитељским старањем, за децу самохраних родитеља, за посебно надарену децу, за децу из мањинских националних, верских и свих других, често, нажалост, маргинализованих група.

Сва деца морају бити уписана у вртић или школу. Редовне школе, специјалне школе, специјализоване школе, развојне школе, експерименталне школе, какве год, само да су добре школе! Веома је важно сваком детету приступити индивидуално, третирају га као оригиналну јединку, уочити све његове врлине и мане. Свако дете је она „посебна биљка“ која успева у њој прилагођеним условима. Свако дете може завољети вртић, другове, учити, васпитавати се. Свако може прихватити, сви могу прихватити. Дете ће учити јер тако каже наставни план, јер тако каже наставник, али пре свега јер и сва друга деца уче - деца највише уче опонашањем, рекао је Аристотел.

Подразумева се индивидуални рад. Подразумева се флексибилност. Подразумева се прилагођавање окружења детету, а не „дресура“ детета у циљу уклапања у устаљену институцију. Индивидуализованост образовања и васпитања. Флексибилност. Динамичност. Толеранција. Прихватање. Укључивање.

Свака се особа кроз живот креће посматрајући га кроз своју визуру. Свако дете учи на свој начин, кроз свој таленат. Сви су једнаки, али нису сви исти. Нико није бољи или лошији, већ другачији.

У суштини, веома је једноставно: сви прихватају. Чланови породице прихватају и не беже, пријатељи прихватају и не беже, комшије прихватају и не беже, друштво прихвата и не покушава да уклони.

Инклузија је свеопште прихватање. Школа прихвата дете. Дете прихвата школу. Деца прихватају децу. Деца прихватају педагоге. Педагози прихватају децу. Родитељи прихватају педагоге. Деца прихватају рад. Родитељи прихватају рад. Друштво прихвата. Држава прихвата.

Прихватање. Инклузија је *прихватизација*.

Наводим, на крају, рефрен песме познате рок групе:

"Оно што покушавам сад
ти нећеш за цео свој живот".

Наводим га и позивам: Покушај и ти, покушајмо сви! Ни пред чим затварати очи, ништа не осуђивати и одбацивати, само заједничким гурањем камена узбрдо, у истом правцу, стиже се до врха.

Укључи се, јер је укључено!

Милан Добричић

Драги родитељи, поштујте своје дете као личност и уважавајте његове потребе, жеље, особености, врлине...

Корацима кроз вртић

Веома је важно да сва деца буду уписана у вртић, без обзира да ли је њихов развој типичан или са потешкоћама. Када је реч о инклузивном образовању, и децу са потешкоћама у развоју, као и осталу децу, треба прво упознати са просторијама у вртићу, особљем, са осталом децом. Деци са потешкоћама у развоју треба индивидуално прићи и посматрати их док се играју са другом децом - каква им је комуникација и говор, како исказују осећања, каква им је графомоторика, физичка спретност, који су им потенцијали (таленат, дар, креативност, цртање, сликање). Такође, од посебног значаја за васпитача је упознавање са родитељима деце.

Поверење и сигурност

Веома је важно да дете заволи да долази у вртић, да се навикне на одвојеност од родитеља, стекне поверење у васпитача, осети сигурност и прихваћеност у вршњачкој групи, поштује правила приликом игре, понашања у групи и понашања у вртићу, да научи да дели са осталом децом и да поштује старије. Када је реч о васпитно-образовном раду, веома је важно усвајање правила лепог и културног понашања, разликовање односа према вршњацима и старијима од себе, као и дружење са свом децом. У исто време, остала деца уче се развоју толеранције и прихватању различитости. Са децом са потешкоћама у развоју радим по индивидуално-образовном плану (ИОП). Предност инклузивног образовања је што даје прецизне смернице током одређеног периода - шта тачно подржати како би се дошло до позитивног исхода.

Рад са децом по ИОП-у

Посматрањем дететовог понашања и реакција на окружење утврђују се његове посебности и потешкоће, па тек онда "проблем". Детету са потешкоћама у развоју подршку треба пружати постепено, али и свеобухватно, са пуно љубави, нежности, заштите и разумевања. Сарадња са породицом је веома важна, као и размена информација. При изради ИОП-а мора постојати партнерска стратегија. Инклузивни тим, поред васпитача, чине дефектолог, психолог, педагог и неизоставно - родитељ.

Дете најбоље учи у вршњачкој групи, и то 30% образовањем, а 70% искуством (посматрањем понашања других, игре, својим искуством, искуством другара, посматрањем понашања одраслих у свом окружењу), па је веома важно да свако дете буде у природном вршњачком окружењу, са децом од које ће научити шта је живот од најранијег узраста. Облици учења, образовни модели и методички приступи не морају увек пратити наставни план и програм устаљеним облицима и методама рада. Као најефективнији метод рада са децом која имају потешкоће у учењу и понашању показао се модел преко поља интересовања детета. Дакле, не приближавати дете васпитачу како би слушало, пратило, седело, него приближити васпитача детету, кроз његово поље интересовања. На овај начин дете учи све што је потребно, али на начин који је њему пријемљивији, кроз оно што њега интересује, што свакако подразумева темељну и добру припрему васпитача, као и одлично познавање детета, како би се успоставило поверење, блискост. У таквој атмосфери рад и игра теку својим прогресивним током.

Порука родитељима

У групи сам увек имала децу са потешкоћама у развоју и са сваким од њих радила сам индивидуално и по свом осећају и својој стручности, трудећи се да помогнем најбоље што умем. Родитељима бих саветовала да уливају деци

самопоуздање и поверење да они могу и вреде. Да похвале своју децу за све што су се потрудили да ураде у складу са својим способностима, могућностима и узрастом. Да поштују дете као личност и уважавају његове потребе, жеље, особености и врлине. Да имају увек времена за своје дете и да му увек буду најбољи пријатељ и подршка.

*Бранислава Милић, струковни васпитач
ПУ "Анђелка Ђурић", Бела Црква*

Настављамо са радом који даје резултате

Инклузија и ми

Са инклузијом и радом по ИОП-у сам од увођења у редовна одељења. Свима нам је то било ново и непознато, лутали смо, питали једни друге, размењивали искуства, испробавали, одлазили на семинаре и у ходу проналазили најбоља решења.

Имала сам среће да сви родитељи, како они чија су деца укључена, тако и они други, разумеју и прихватају рад по ИОП-у. У почетку скептични и сумњичави, шта то потписују и шта ћемо са њиховом децом, полако су увидели да су деца одушевљена новим програмом, да им прија другачији начин рада који даје резултате, па су га и они прихватили. Сва деца су се трудила да у сваком погледу помогну и послушају моје савете, и када је у питању рад и када је у питању дружење.

Осим самог прихватања таквог начина рада, од родитеља се очекује и да додатно са дететом код куће раде, што је био случај само код појединих родитеља и хранитеља. Најчешће је њихово образовање препуштено само школи. Свесна чињенице да само од мене то зависи, врло озбиљно сам прихватила задатак да једино радом у школи и уз помоћ њихових другара можемо постићи зацртане циљеве.

Тренутно у одељењу имам четири ученика са којима радим по ИОП-у. У почетку сам набављала разне уџбенике са задацима који су њима занимљиви и

корисни, а затим, када је понестало задатака, сакупљали смо заједно разне часописе, секли, бојили, читали, пребројавали и рачунали. На интернету сам пронашла садржаје који су прилагођени њиховим могућностима и потребама, разне занимљиве задатке, бојанке и ситуације из живота. Њима се то веома допало, јер су сваког дана добијали нешто ново и занимљиво што треба да ураде, а што је у складу са њиховим могућностима. Често раде у пару, према сличним способностима и могућностима. Воле што нису усамљени у учењу и на тај начин се код њих развија тимски рад, али и такмичарски дух. Веома су савесни у раду на часу, озбиљно прихватају задатке и максимално се труде. Весели су, добродушни и дружељубиви, па их сва деца прихватају и позивају у игру, што њима веома годи.

Настављамо са радом који даје резултате, одлажемо за касније оно чему још није време, мењамо оно што мислимо да неће дати тражене резултате и надамо се да ћемо се после четвртог разреда растати са позитивним утисцима и видљивим резултатима.

*Горана Ђурђевић, проф. разредне наставе
ОШ "Жарко Зрењанин", Бела Црква*

Било је потребно много времена, године, деценије, чак векови, да бисмо схватили људске вредности и на прави начин вредновали дечији потенцијал - шта све дете може и уме, а не шта све не може, не уме

Наша школа, наши хранитељи

Сваки човек, па и дете, има једнака права и могућности, без обзира на индивидуалне разлике. Деца су различита, а школа и образовни систем су обавезни да се прилагоде дечијим потребама, иако се понекад чини да за то недостају и ресурси и услови. Све се може, кад се хоће! Не очекујемо исто од сваког детета, али изменама, прилагођавањем, трудом и радом на унапређивању квалитета образовања, била би прихваћена и обухваћена сва деца, сва НАША деца. Разлике међу људима су природне и доприносе богатству у дечијим сазнањима. Било је потребно много времена, године, деценије, чак векови, да бисмо схватили људске вредности и на прави начин вредновали дечији потенцијал - шта све дете може и уме, а не шта све не може, не уме. Свако дете има потенцијала у себи - даровитост за уметност, спорт, писање - треба га само пронаћи, подстаћи на рад и уз подизање самопоуздања и стицање позитивне слике о себи, дете ће успети. Ја у то верујем као учитељица, већ пуних 25 година!

Хранитељска породица се бори за леп и квалитетан живот свога детета. Брижном и редовном сарадњом хранитељске породице и школе, дете малим корацима сваког дана све више и више напредује. Хранитељство је комплекс пружања услуге у интересу детета. Тимским радом моје хранитељице Смиље, педагога школе Данијеле, педагошког асистента Весне, наш Илија добија адекватну подршку и помоћ, какву и заслужује, као и снагу за даљи рад и напредовање у образовању и васпитању. Пред нама није лак задатак, одговорност је велика. Још много корака је неопходно направити како би Илија постизао позитивне резултате. Основни циљ, поред љубави према деци и позиву којим се бавимо, јесте да се Илија социјализује, осамостали и припреми за самосталан живот који га касније чека. Другови у разреду га воле, прихватили су га равноправно, као и он њих. Део је једне школске, наше одељенске - не заједнице, већ породице. Рођенданска славља не

пропушта. Редовно похађа наставу и присуствује свим школским активностима и акцијама, излетима, посетама, изложбама, спортским сусретима. Најдраже му је учешће у драмској секцији. Када музика почне, он са нама ведро заигра и обавезно запева. Када му пружимо лист на ликовном, расположено, ведрим бојама, четкицом наслика свет онако како га он види и доживљава.

Зар то није успех, зар све ово није велики успех?! На самом почетку устајао је за време часова и шетао по учионици, загледао шта његови другови раде. Увидео је и сам да сва остала деца раде, па зашто не би и он. Тако је искуством научио много тога - правила лепог понашања, шта је добро, а шта не, шта је дозвољено, шта није. Шетње на часовима смањили смо додатним активностима и занимањима која су у делокругу његових интересовања. Све је то прошло, као и чести одласци до тоалета, често резање оловке, те наш Илија сада седи у својој клупи са другом и ради као и сва остала деца. Заједнички рад га оснажује. Одељење, другари, породица, па и школско окружење, пружају му подршку и љубав. Стекао је сигурност и сваки нови дан је дан радости, јер наш Илија расте, напредује, воли и вољен је.

*С љубављу,
Мира Гашић, учитељица*

Живот није увек праведан, али ми можемо да га једни другима улетишмо

Хероји

Учитељица сам у четвртм разреду основне школе у Бачкој Паланци. Имам 25 ученика у одељењу. Међу њима и једног дечака који има аутизам. Ми бисмо вероватно били још једно у низу одељења које се ни по чему не разликује од масе других, да нема нашег Драгог, како га од миља зовемо.

Он је светла тачка у свакодневици типичног ђачког живота. Много се поносимо њиме, јер он је наш херој. Дете коме је сваки тренутак проведен мимо сигурног кутка родитељског дома - стрес, фрустрација, страх, кренуло је са другом

децом у школу. Није говорио, вадио прибор и није устајао са места на коме је одабрао да седи. Сам, уплашен, збуњен, ужаснут звуцима и жамором деце.

Нећу овде говорити шта је то за њега значило, већ о томе колико је то дете дало нама, пре свега, и колико смо ми дали њему. Ипак, највише добисмо ми, његови другари и ја, њихова учитељица.

Посматрали смо се, испитивали и тако упознавали. Нису деца одмах заволела његову невиност и чистоту. Није ни Драги одмах заволео нас. Био је то дуг пут. Другари су га прихватили онако како то само деца умеју, а ја сам их водила на том путу. Много сам им читала, причала, учила шта је живот и како није увек праведан, али да ми можемо да га једни другима улепшамо.

Кроз наставне садржаје, али и мимо њих, ми смо корак по корак научили да смо уникати, једини на свету такви какви смо, и да смо стога различити, са много врлина, али и са потешкоћама које имамо и којих никако не треба да се стидимо, јер то смо ми и ако никад никог не повредимо својим поступцима - савршени смо баш такви какви јесмо.

Драги нам је донео музику на свим часовима, јер сам ја открила да му она годи и да се тако осећа сигурним. Све више је обраћао пажњу на своје другаре. Почео је да им прилази, а они, мудраци мали, нису вршили притисак, него су га полако укључивали у њихов свет.

Сад, после три године, они о њему знају колико и ја. Знам да ће о њему бринути у петом разреду и да ће бити велика помоћ наставницима. Неки од ученика су имали потешкоће у савладавању наставне грађе, али нису били несигурни. Заједно са Драгим они су уз штапиће, слике, пасуљ, пластелин, полако али сигурно научили слова, бројеве, све математичке операције.

Знали су да им се нико неће смејати кад погреше, да им се нико неће ругати ако на физичком не умеју вежбу извести ваљано. Знали су да их нико неће грдити ако нису постигли успех у такмичењу зато што су спори. Увек су били охрабривани и подстицани. А ја? Ја сам остала затечена идејама и довијањима како да Драгом приближим наш свет и мало завири у његов, који је фасцинантан. Знала сам да морам за њега створити амбијент сигурности и уважавања. Када сам то успела, све остало је било лако.

Драги сам брине о себи. У школи му није потребна ничија помоћ. Распоред зна напамет и вади прибор тачно на звоно. Облачи се самостално и спрема за физичко. У школу долази са другарима. Они су са њим на сваком одмору. Научио је много. Почео је да чита, мада су логопеди тврдили да неће. Чита само оне речи које зна и такав му текст и припремам. Обогаћу је свој фонд речи, много разуме, али

ретко и нерадо говори. Ми смо научили да читамо његове покрете, гестове, а он је научио да чита нас. Ако желим да проверим да ли разуме прочитано, ја му на табли напишем нешто у вези са животом и радом школе, нпр: "Драги донеси ужину", он прочита, устаје и одлази. Математику смо учили графички, а штапићима све операције до 1000. Захваљујући таквом приступу сви су лако користили бројеве и радили задатке, а Драги је прешао на калкулатор.

Када бих хтела све да испричам, то би био роман. Могу вам рећи да смо ми једна срећна породица, која функционише као један и сви се волимо и уважавамо. Срећна сам кад видим његов осмех и сјај у очима и за то му хвала, јер да то нисам доживела не бих знала колико је овај наш посао леп. Поносна сам на њега. Није му било лако да се избори са свим страховима у себи, али сваки дан напредује и зато кажем да је он херој.

За децу са аутизмом кажу да живе у свом свету. Драги је нас пустио у свој свет и то нам показује често. Кад уђемо у учионицу, нисмо још ни сели сви на своја места, он непогрешиво зна ко је изостао из школе тога дана и пита ме где је то дете, именом и презименом. Ако се неко у игри удари и заплаче, он га грли и љуби да прође. Нежан је и пун љубави за нас, а кажу људи од струке да деца са аутизмом немају емпатију. Није је било у почетку, али сада Драги са нама дели и срећу и тугу.

Захваљујући њему ја сам постала бољи човек, а моји ђаци ће израсти у добре људе, који боље разумеју различитости од већине одраслих.

*Гордана Нинков, учитељица
ОШ "Десанка Максимовић", Бачка Паланка*

Показали смо довољно разумевања, стрпљења и толеранције, пружили смо помоћ некоме коме је била неопходна

Добар пример инклузивне праксе

Техничка школа "Сава Мунђан", у Белој Цркви, и пре званичног увођења инклузивног образовања у средње школе умела је да препозна ученике са посебним потребама и пружи им неопходну подршку у њиховом школовању. Нарочито сада, када у школи постоји инклузивни тим, брига за такве ученике и помоћ коју добијају у виду појединачног прилагођавања наставних програма, као и подршка у њиховом емотивно-интелектуалном сазревању, заступљени су у још већој мери.

Добар пример за ове тврдње је ученик који је ове године завршио трогодишње школовање за мушког фризера. Пре него што се одлучио за ово занимање било је доста несналажења и лутања, јер је школске 2009/10. уписао први разред машинске струке, образовни профил машински техничар за компјутерско конструисање, у четворогодишњем трајању. У првом полугодишту наставу је пратио редовно, али је на крају имао слабе оцене. У другом полугодишту почело је изостајање са часова и било је приметно да се није снашао и уклопио у одељење, јер је осећао страх када је требало да уђе у учионицу. Такође, примећено је да ученик не може да савлада наставне садржаје ове струке. Родитељи су о свему овоме обавештени, али су одбили да прихвате да је њихово дете другачије и да му је потребна посебна подршка. Први разред није завршио. Следеће школске године поново уписује исти профил, али ситуација се понавља. У сарадњи са школским психологом, одељењским старешином и инклузивним тимом, ученику је понуђен прелазак у мушке фризере, са чим су се сложили и родитељи. Месец дана после почетка школске године он прелази у друго одељење, где га ученици прихватају и он се лепо уклапа. Редован је на часовима. Једини проблем била је практична настава. Показивао је одбојност према радњама као што је прање косе, страх од прибора за шишање и бријање, али и поред тога није изостајао. Давани су му једноставни задаци, како би савладао тај страх. Први разред је завршио са позитивним успехом.

У другом разреду његова неприлагођеност и сметње у понашању долазе још више до изражаја. На часовима му је концентрација била слаба, често је изостајао са наставе и време проводио по ходницима школе, понекад је ометао часове у другим

одељењима, отварајући врата. Видело се да има проблема, али родитељи и даље то нису хтели да прихвате. Одбијали су сарадњу са инклузивним тимом школе и школским лекаром. Ипак, захваљујући ангажовању и разумевању свих предметних наставника, завршио је и други разред. У трећем разреду, мада је и даље прихваћен од других ученика, он одбија да буде на часовима и време проводи на ходницима школе. Није излазио из зграде, стајао је или шетао, непрестано нешто запитујући ученике или професоре. У учионици је био присутан само на првом часу. Одељењски старшина и школски педагог поново позивају родитеље, а укључује се и Центар за социјални рад. Овога пута родитељи прихватају да се за ученика направе индивидуални, прилагођени програми из неколико предмета. И то је дало резултате. Оно што је најважније, ученик је, у складу са својим могућностима, стекао основна знања из свих предмета. На практичној настави, која се обавља у школском салону, научио је основне фризерске радње, а на једном часу и отац му је био модел. Завршио је трећи разред и положио завршни испит. Заједно са својим друговима из одељења био је на матурској вечери. Он данас има диплому мушког фризера. Није било лако доћи до ње, ни њему ни нама, али као колектив можемо да будемо задовољни, јер смо показали довољно разумевања, стрпљења и толеранције, пружили смо помоћ некоме коме је била неопходна.

Зорка Туртуреја, проф.

Ово је прича о срећи, јер ја за себе могу рећи да сам срећна жена, благословена рођењем мог детета са аутизмом, које ме научило да будем и бољи човек и бољи родитељ

Благословена новим знањима и новим пријатељима

Овај текст ћу писати у своје име, као родитељ детета са аутизмом, јер знам да ће једног дана своју причу мој син сам написати. Ја ћу покушати да објасним, упутим и дам неке смернице родитељима да успешно допрате своју децу до оног животног пута који деца сама за себе изаберу, како би њиме ишла што самосталније и успешније. Као родитељи детета са инвалидитетом прошли смо што и сви други: сумњу да нешто није у реду, прегледе, дијагностику, терапије, рад са разним приватним "-олозима", "-ијатрима", и онда схватили да смо у тим бројним дијагнозама и лековима "изгубили" своје дете. Добили смо, одједном, пацијента, аутистичног дечака с којим нисмо знали ни како, ни куда више.

Михаило је тада био нискофункционално дете, са аутизмом од 4. године, које не говори, не застаје нигде и ништа не привлачи његову пажњу. Пожелели смо да наше дете буде део неког колектива, али као изузетно хиперактивног, ниједан, чак ни приватни вртић, није хтео да га прими. Тако смо стигли у Центар за аутизам у Новом Саду, где упознајемо човека који ће постати и остати наш пријатељ читавог живота, Мишка Шекуларца. Ни дан-данас не могу да објасним ту чудну, телепатску везу између њих двојице која је почела пре 8 година и траје и данас. Један пример: Миха од јутра говори: "Бико, Бико", а Мишко ми пошаље поруку да је ноћас сањао наше дете. Тај човек, дефектолог, помогао нам је да упознамо и схватимо наше дете. Рад са нама родитељима је мукотрпан рад. Најчешће нисмо ни свесни да смо управо ми највећа сметња напретку деце, са својом претераном бригом и заштитом (не љубављу, јер љубави никад доста). Поред друштва, ми смо ти који их и несвесно онеспособљавамо, нажалост. Са Мишком као васпитачем Миха је провео скоро 4 године, да би се 2010. поставило питање уписа у школу, редовну или специјалну. Мишко је ову одлуку препустио нама, замоливши нас да слушамо своје дете и своје срце. Супруг и ја смо отишли на консултације у Центар "Живети усправно", у Новом Саду, где нас је дочекао највећи визионар кога сам упознала, Мима Ружичић Новковић. У међувремену, ми смо открили да је наш Михаило веома функционално

дете, да боље од било кога у породици зна шта хоће, кад хође, уреднији, тачнији и срећнији од свих нас. Али он и даље није говорио и то нам је била највећа брига. Разговор је потекао, не о школи, него о Михаиној будућности.

Као и сви родитељи, и ми смо желели да у будућности Михаило буде друштвен, самосталан и срећан. Човек који ће живети у свом селу, са својим школским другарима, комшијама које ће га прихватити, излазити с њим у кафиће, биоскоп, шетње, поштовати и разумети све различитости у његовом функционисању. Тада је Мима потврдила оно што смо и сами знали: одлучили смо да своје дете упишемо у редовну школу, у нашем селу. Изабрали смо учитељицу коју нисмо познавали, али која је одмах прихватила Михаила у своје одељење, уз дивно обећање: "Трудићу се да свој посао радим најбоље што могу и рачунам на вашу помоћ".

Мишко и Мима су дошли у нашу школу и одржали едукацију за школско особље. Веровали или не, смисао и поенту едукације најбоље су схватиле и спроводиле Михина учитељица и спремачице у школи. Остали, који су били део инклузивног тима, говорили су да им је држава неспремним наметнула инклузију, да они нису дефектолози и слично. Када сам јасно и гласно рекла да ће они радити са Михом следећих 8 година, јер ја не намеравам да своје дете искључим из средине којој припада, где је у старту прихваћен од све деце у школи, где се лепо осећа, срећан је и опуштен, добила сам одговор да не знају како да ми помогну. Тада сам ја нашла некога ко ће помоћи њима да раде са мојим дететом, односно, научити их како да раде свој посао. Звала сам надзорницу из Школске управе и била је довољна једна посета госпође Соње Миладиновић да се они "едукују". Направљен је ИОП, Центар је учитељици обезбедио асистента. Миха неочекивано добро напредује на свим пољима одређеним ИОП-ом, нарочито сада, у 3. разреду. И даље има веома слабо развијен говор, али нас то више не брине. Ко га воли и хоће, он га разуме. Његова учитељица, другари у одељењу и сви које он воли, разумеју га. Пише, боји, црта, користи рачунар. Кад ради седи и у потпуности обавља своје задатке. Остатак времена на часу шета учионицом или се угура између двоје другара у клупи да седне или игра игрице на компјутеру. И не смета никоме, ни деци, ни учитељици. Имам подршку и родитеља деце из одељења. Сам одлази у тоалет, пресвлачи се за час физичког. Најбољи персонални асистенти су му другари из одељења. Они га мотивишу и за рад и за игру. Учитељица, и поред њих 27 у одељењу, на сваком часу одваја време за рад са Михаилом, асистент нам скоро више и није потребан.

И то би била моја родитељска прича о инвалидитету и борби за права мог детета. Прича о одлуци да се крене тежим путем, али путем на коме моје дете има своју будућност, која неће бити искључиво у мом друштву и четири зида његове собе по завршеној специјалној основној школи. Ово је и прича о срећи, јер ја за себе могу рећи да сам срећна жена, благословена рођењем мог детета са аутизмом, које ме научило да будем и бољи човек и бољи родитељ. Благословена новим пријатељима, другим родитељима деце са инвалидитетом који су били стална подршка и утеха, кад год је затребало. Благословена новим знањима о потребама особа са инвалидитетом. Захваљујући том знању могу остати у својој мисији, подизању свести о потребама, правима и способностима особа са инвалидитетом.

*Зорица Андрејевић, Милићева и Михина мајка
Шајкаш*

Сада знам да је све релативно. Мајка увек даје највише од себе и најбоље зна, само треба да има поверења у своје инстинкте и своје дете. Требало ми је времена, али схватила сам...

Ромски краљ

У покушају да ставим десет година свог живота на једну страну А4 формата, нижу ми се слике и ситуације кроз које смо заједно прошли.

Пре 9 и по година родила сам Сина и била, мислим, најпоноснија двадесетпетогодишња породиља. Удата за човека кога волим, прво дете баш када сам потпуно спремна, усељавамо се за пар недеља у стан. Све ми је било потаман... И било би, да Први Син није имао комплексну урођену срчану ману и јако лоше прогнозе за будућност.

Тај шок не може да се мери ни са чим, а бол, очај и немоћ подсећају само на најтужније и најстрашније филмове или ноћне море!

Са 4 и по месеца оперисано је мало срце и почиње нови живот и нова борба. Мој Први Син мора код физијатра, на вежбе, мора код логопеда, не може да седи, и даље је чудан... другима је чудан... Мени је диван, јер је први и радујем се сваком дану, још из породилишта.

Почео је да седи са 13 месеци, нестабилно, а проходао је са 3 и по године, на Златибору, исто нестабилно. Свако ко га је упознао одушевио се њиме и сећа га се са радошћу. Андрија је са 3 и по године кренуо у развојну групу вртића.

Ја сам била пресрећна, јер бар неко жели да га прими и поред његових недостатака. То је моја грешка и тадашња слабост, јер тада нисам била свесна могућности свога детета. Гледала сам га кроз ствари које не може, а не кроз оне које може. То је последица превише вежбања, медицинског модела и жеље да од њега направимо "нормалца", да га "исправимо".

Сада знам да је све релативно. Мој син је увек напредовао у складу са својим могућностима, а ја нисам могла да му пружим више него што сам му пружила. Мајка увек даје највише од себе и најбоље зна, само треба да има поверења у своје инстинкте и своје дете. Требало ми је времена, али схватила сам, и зато је он данас овакав јунак.

Када развојна група није више била стимулативна, када је дошло време да се Андрији повећају захтеви, а он одбијао да одлази у вртић због непријатне васпитачице, почели смо да тражимо нова решења. Била је 2009. година и баш је донет нови Закон о основама система образовања и васпитања, најинклузивнији у Европи. Сви су се њиме хвалили, неки родитељи били пресрећни, а ја престрављена. Моје дете не може да једе и да пије самостално, не може самостално да иде у тоалет, не говори, има 12 килограма са 6 година. Размишљајући о специјалној школи и делећи то са другим родитељима, често сам се осећала као злочинац који не воли своје дете. Необично, јер ја нисам никога осуђивала што своје дете са тешкоћама у развоју жели да упише у редовну школу?! Сматрам да све треба да буде усмерено на најбољи напредак детета, према могућностима породице. Увек можемо да мењамо, ако не одговара.

Нисам се покајала, јер мој Син је био прави мали ромски краљ. Волеле су га и воле га све учитељице са којима је био у контакту, а сви другари желе да му помогну када је то потребно. Са Бором редовно игра фудбал, а код Марка иде на часове информатике. Почео је самостално да једе, одлази сам по своје књиге, успевајући да

неким чудом откључа и закључа ормарић. На крају првог разреда остало му је још 7 слова да савлада, али зато одлично игра игрице. Стално нешто пребројава. Учитељица Славица је веома савесна и предана.

Не знам шта да кажем, јер још смо на почетку... Живим за његово осамостаљење и самостални живот. Дишем уместо њега када је то потребно, дајем колико могу и не жалим ни за чим.

*Ана Кнежевић, Андријина и Дачина мама
УГ "Ево рука", Београд*

Све је много лакше кад ниси сам и невидљив...

Самохрани родитељи

"Плетеница" није заборавила и од свих заборављене самохране родитеље, невидљиве на социјалној карти Србије. Учињени су први мали кораци у нашем окупљању. Постоје различите категорије самохраних родитеља (удовице/удовци, разведени...), али муке и проблеми су исти.

Повезали смо се са организацијом "Јелек", која се бави питањима самохраних родитеља. "Плетеница" нам је омогућила да 13. јуна, у Београду, у Прес центру УНС, присуствујемо округлом столу "Измене сета закона из области социјалне заштите - положај самохраних родитеља", на коме су учествовали Небојша Стефановић, председник Народне скупштине РС и Одбора за права детета, Стана Божовић, државни секретар у Министарству рада, запошљавања и социјалне заштите, Милица

Дроњак, председница скупштинског Одбора за социјална питања, друштвену укљученост и смањење сиромаштва, Божидар Дакић, в.д. директора Републичког завода за социјалну заштиту, Александра Јовић, представник Уницефа и Ана Јовановић, председница Удружења "Јелек". Учињен је велики корак за нас самохране родитеље изменама поменутог закона.

И сама сам самохрана мајка две девојчице. Мој супруг је преминуо 2010. године. Водио је приватно предузеће које је добро пословало, али ја у посао нисам била укључена, јер иако смо у 21. веку, зна се "ко коси ко воду носи". Била сам посвећена деци и могла сам да радим посао за који сам се школовала, али под условом да породица због тога не трпи. Пошто је за мене породица на првом месту, поштовала сам та "правила". Иако сам после смрти супруга измирила сва пословна дуговања и продала предузеће, појавила су се још два потражиоца, касније и трећи, тражећи баснословно много новца, без икаквих признаница. Наводно, имали су поверење у мог мужа и нису им били потребни потписи. Већ две године сам по судовима, деца су стално под стресом. Погађа ме неистина, приче које се стално мењају, све је тако понижавајуће, а не постоје никакви докази. Саме смо. У случају да се мени нешто деси - деца завршавају у дому.

У просвети сам од '94. године, посвећена својој деци и деци са којом радим. Колеге и ја смо увек препознавали и пружали подршку деци из непотпуних породица, увек им били на располагању.

Већ две године сам укључена у рад са децом ромске националности у Техничкој школи "Сава Мунђан", у Белој Цркви, онедавно и у Удружењу "Плетеница". Имам довољно воље, мотива и времена да помажем и другима у сличној ситуацији.

Хвала Данијели Јовановић што је основала "Плетеницу", испреплетала и пружила руке свима којима је помоћ потребна, јер све је много лакше када ниси сам и невидљив.

*Владанка Рајковић, проф. биологије и Јеленина и Мајина мајка
Бела Црква*

Немам себе без њега...

ОТАЦ - стуб сваке породице

Већина супружника који имају дете са потешкоћама у развоју, сметњама или инвалидитетом, како год се то називало, после извесног времена се разиђе. Страшно је и болно, из дана у дан чујем да је још једна мајка, моја добра пријатељица, постала самохрана мајка. Где нестају сви ти очеви, ако су уопште очеви?

Никог не волим као свог супруга, никог не поштујем као њега и његову личност. Чврсто тврдим да на овом свету нема човека са толиким срцем и дубином емоција и са толико разумевања за људе и њихове потребе. Не постоји такав пријатељ са жаром за покретом и акцијом, високе интелигенције, креативности, неко ко живот мења из корена на боље. Човек који је спреман да потоне за своју децу до најдубљег блата и увек исправи ствари на прави пут и исплива на површину. Човек који не штеди ни динар у сврхе донација за сву децу и на добробит свих породица и особа, јер разуме како је када свако јутро устајеш и бориш се са својом различитошћу.

Сећам се Петровца на мору, 2005. године, када се Богдан изгубио на плажи Луцице. Ја сам трчала по читавом Петровцу и носила "Библију" са собом, плакала и јецала и давала завет Богу и причала са Богом и слушао ме је, молила Мајку Богородицу да ми врати сина. Знам да разуме мој бол. Нисам могла да станем. Корачала сам преко трња, ограда, песка, Богдана није било нигде. Имао је само 4 године и нисмо знали шта да предузмемо. Ја сам морала да га имам поново у својим рукама. Да ли сте осетили некада како је када немате одједном своје дете. Нестаде. Као лишће на ветру. Вриштала сам клечећи на песку, чупала косу и молила Бога и Василија Острошког да ми врате сина, мог сина, јер немам себе без њега. Пала је ноћ. Мртва сам, а жива. Осећам да престајем да дишем, а онда опет излазим на улицу и видим ауто. У колима Драган, довози моје дете, наше дете. Био је сав изгребан од шибља, трња, го, бос, мокар од плуска и кише, пун песка са плаже. Драган је био смиреног духа и држао дете не грудима. Ја сам вриштала и нисам га испуштала. Плаче и Огњен.

Драганова прича: "Наилазим на плажу. Богдан, који није хтео да се купа 5 дана на мору, јер је сензитиван и тешко се уклапа у нове ситуације, улази и излази из таласа. Трчим ка њему. На плажи седи старица, окренута леђима, дуге седе косе.

Критикује ме зашто смо оставили дете само и не водимо више бриге о њему, мали је, крхк и незаштићен, слабих анђела. Плакао сам. Кад сам се окренуо да се захвалим старици, јер нам је чувала дете, од ње није било ни трага ни гласа".

Није чудо, верујем, верујем да је била Света Мајка и чувала ми сина. Слава јој и милост!

У хотелу смо прославили све ово роштиљем, пивом, а ја сам спавала, држала своје двоје деце у наручју и размишљала у молитви: "Господе, исцели моје боли!"

Зашто волим свог мужа многима није јасно. Мислим да њега само ја и познајем. Једноставно, читаво моје емотивно биће не би могло да опстане да нема њега. Као крвоток срцу или главна артерија моје снаге, вере, моја једина и потврђена љубав. Када је он поред мене, имам храбрости да се суочим са свим страховима и пребродим их. Да ли бих то издржала да њега нема? Не верујем! Спавам у његовој пицама, јер ме његов мирис чини заштићеном од престрогог покојног оца, лажи, превара, тежине коју носи сваки нови дан. Како време пролази, више нисам сигурна само у своју енергију.

Сећам се периода када је Богдан кренуо у први разред основне школе. Нисам могла да се помирим са чињеницом да моје дете има аутизам. Бесомучна питања - зашто баш мој син, не, није могуће, није заслужио, нисмо ми то заслужили. Мучила сам се годинама да прихватим Dg F 84.0. Нико није ни смео да ми каже у лице: "Знате, Данијела, ваше дете има аутизам", јер сам се толико бранила да већина терапеута није ни знала како да ми каже, на који начин.

Дошли смо из школе, сећам се добро, септембар месец 2008. У кухињи, по обичају, спремам вечеру и чујем Драганов дозив, чисто онако да погледам један документарца. Мислила сам да ћу пасти. Ставила сам руке у џепове, настало је ћутање. Гледала, гледала и гледала сву ту децу и видела свог Богдана (Адам, Хенри...) у свим облицима понашања друге деце - стављање прстића на уши, опсесивне игре диносаурисима, напади плача, некомуникација, хиперсензитивност на звук. То је то! Гледала сам и тихо јецала. Сузе су саме ишле низ образе, муж је ћутао. Дрхтала сам као трска на ветру, вређала ме је истина, болела истина, у тренутку сам мрзела свог мужа као отровни серум који ме трује нечим што не желим, јер горчина расте. Не боли нас ништа када је у питању наше дете. Верујте ми, боли нас сажалење, јер је оно уништење! Али, ја имам свог мужа, који је знао да ме левом руком обавије око ногу и чврсто држи да се сукобим са собом, са страхом, да престанем да бежим и признам да могу све то да прегурам. Нико не воли моје дете као мој муж, нико и никада неће. Толико су повезани Богдан и он, неким чудним сјајем. Сваки пут када разговарају, додирују се, мазе, љубе, деле храну, то је очево дивљење, јер има дивно, племенито, лепо васпитано, нежно и потпуно искрено дете. Често запазим колико му очи зраче поштовањем Богданове индивидуалности. Зар је могуће да смо ми као породица онда дисфункционални. Не, напротив, верујем да смо функционалнији од било које породице која нема инвалидитет у својој кући, јер живимо искрено, без лажи, интензивно, јер другачије не бисмо успели. Нема места лажима, прећуткивању, занемаривању, јер Богдан све осећа, све негативно негодује, тражи и даје љубав свакодневно. Боже, па моје дете и јесте љубав, јер је толико људи у свом животу усрећило!

Није тачно да родитељи не желе или не могу да се помире или да прихвате дете са проблемом, а то често и све чешће чујемо. Када се дете роди, родитељи га прихвате први, баш онакво какво јесте. Мени су често говорили, када је Богдан имао три године, па четири, да би требало негде да га водим на прегледе. Не говори, не игра се, још увек носи пелене, али мени то није сметало, јер ми смо га волели баш таквог какав је. Одлагала сам прегледе, третмане, мислећи да је свако дете различито и да он има свој механизам развоја који га покреће и биолошки сат и да ће на крају све доћи на своје место, без обзира што се играо цревом од усисивача и дрветом дуње. Ја могу да тврдим - родитељи прихватају своје дете такво какво јесте. Проблеми настају оног момента када средина почне да окреће леђа породици, јер је ваше дете добило дијагнозу, не понаша се типично, како то средина очекује. Уз ускогруда гледишта и предрасуде околине остајете одједном сами и не знате шта се све то, у ствари, и зашто дешава, јер ваше дете је за вас савршено. Затим, она дуга стаза - терапеутска. Неки родитељи посустану још на самом старту, неки на пола

стазе, неки изгурају до самог циља, али за то је потребна велика подршка породице, енергија и ослонац. Знам да постоје родитељи који одустају већ на почетку. Нису сви спремни да прихвате неписани уговор да ће од данас, па убудуће, дете постати њихов и само њихов живот и једини приоритет свакодневице. Пратите га на стази, подижете, бодрите, као ветар у леђа, вежбате, осамостаљујете га, уморите се, па то је сасвим природно, али не одустајете. Не дозвољавам никакве осуде са стране, радим све што је на корист мом детету и волим га, јер другачији живот од овог не бих могла да замислим. Искрена да будем, не бих успела да пребродим веће кризе да мој супруг није био стално уз мене - речима, речима и држањем за руку. Чак и када ми се чинило да је најгрубљи на свету и наређује да престанем са плачем, временом схватим да сам за тај кратак период тим прекидом одморила своју душу и да ме је у ствари заштитио од себе саме. Спремна сам на нове победе, јер толико сам предана давању својој деци, да често заборавим и на дан, месец, годину, те ставим фен у рерну, све док ме мој муж не загрли, врати у стварност и каже да ће све бити у реду. Није љубав у прстену, сви га носимо, већ у осећају и једном једином задатку којем се ретко ко повинује: ДОБРОЧИНСТВО И ЗАХВАЛНОСТ.

Не могу себи опростити многе ствари, као што је спавање са децом у кревету до њихове 10. године. Мој муж је 10 година брака провео сам у постељи и чекао ме. Осећај поверења, разумевања, заштите, љубави, нешто је што ми ни смрт не може узети. Мислила сам често шта бих без свог мужа радила и где бих све била, несрећна, депресивно неразумна. И зато, ништа нас не боли, јер волимо да волимо овај живот који нам је Бог подарио. Живот у коме и када сам сама осећам да је мој муж ту, увек са нама, чак и када смо раздвојени. Сигурност покреће. Несигурност разара. Ништа ме не боли, јер када свако вече осетим загрљај свог мужа, уз ћутање и праштање можда неких пренагљених речи, схватим да не само да сам одабрала најбољег човека за себе, већ и најбољег човека за оца своје деце.

"Не брини се, Данијела, за Драгана! Биће све добро, јер Бог му је већ подарио један веома важан задатак. Вас!" (искушеница Слађана Кадић, манастир на Превлаци, 2012)

*Данијела Јовановић, Огњенова и Бокијева мајка
Бела Црква*

О инклузији ромских ученика

И ове школске године наставља се реализација пројекта "Инклузија ромских ученика у средњој школи уз подршку и помоћ ментора". Прошле школске године (2011/12) отпочео је нови двогодишњи циклус стипендирања. Пријавом на конкурс, 21 ромски ученик 1. и 2. разреда ТШ "Сава Мунћан", на основу просечне оцене добар (3,00) и примерног владања, остварио је право на доделу стипендије и менторство. На крају ове школске године, 18 ученика је завршило разред.

Први циклус стипендирања ромских ученика у Војводини започео је 2007. године, семинаром за обуку ментора у Новом Саду. Једанаест ученика наше школе постали су стипендисти пројекта и наредне четири године били су под вођством ментора. Већина ученика је завршила школовање, а најбољи међу њима, Далибор Стојановић и Александар Тајкуна, наставили су своје школовање на Учитељском факултету у Вршцу, на ромском језику. Декада 2005-2015. проглашена је у Европи за "Декаду Рома", јер се сматра да су они најугроженија и најосетљивија друштвена група. Циљ овог пројекта је да се стипендирањем ромских ученика, уз подршку и помоћ ментора, повећа њихов број у четворогодишњим школама, као и на факултетима. Веома мали број ромских ученика упише и заврши четворогодишњу стручну школу или гимназију, а још мање факултет. Због тога је приоритет овог пројекта образовање и стварање интелектуалне елите Рома, која ће бити покретач за излазак из сиромаштва.

У мултикултуралној и мултиетничкој Војводини овај пројекат има велики значај. Школске 2012/13. у Техничкој школи "Сава Мунћан", Бела Црква, основан је и почео са радом актив СТИО (Стручни тим за инклузивно образовање), који је имао за циљ праћење рада свих ученика ромске националности, не само стипендиста. Школу похађа 39 ученика који су се изјаснили као Роми. Тим је одредио дане за контакт са појединим ученицима. Разговарало се на тему адаптације у новој средини и одређивала потребна подршка. Сваки ученик је знао да у сваком тренутку може да се обрати за помоћ. Нарочита пажња је посвећена ученицима са slabим оценама. Одржаван је стални контакт са колегама на чијим часовима је било потешкоћа, организована је и допунска настава. Прикупљени су подаци о свим ученицима. Контактирани су и родитељи, нарочито ако је било проблема у изостајању са наставе.

Ученици су редовно долазили на састанке и делили са нама своје успехе. Тимски рад је показао одличне резултате, на обострано задовољство. Било је довољно само мало времена, залагања, љубави и разумевања. Добру праксу овог тима наставићемо и у наредној школској години.

*Владанка Рајковић, проф. биологије
Зорка Туртуреја, проф. хемије
Зорица Живковић, проф. устава и права грађана
ТШ „Сава Мунћан“ Бела Црква*

Људи се највише плаше онога што не разумеју...

Инклузивна пракса у приградској школи

Са инклузијом деце у школама започело се пре неколико година, по мом мишљењу без детаљно разрађеног плана имплементације и дугорочне визије пројекта. Међутим, инклузија је ту, и морамо се сналазити онако како најбоље умемо и знамо, кроз самообразовање, посете семинарима и размену искустава са другим школама и установама.

Када смо почели да се озбиљније бавимо инклузијом у нашој школи у Врачевгају, 2010. године, имали смо двоје деце укључене у програм, јако мало литературе и још мање искуства. Данас, у школској 2013/2014, у инклузивну наставу је укључено 37 ученика, 14 у вишим разредима и 23 у млађим. Од почетка постоји позитиван став свих запослених према инклузивној настави и желе да се посебно усавршавају у тој области, вероватно зато што је у установи створена позитивна перцепција у односу на инклузивно образовање и децу којој је таква врста помоћи потребна. Људи се највише плаше онога што не разумеју, па је педагошкој служби, тиму за инклузивно образовање и осталим укљученима у нашој школи, превасходни приоритет био да колектив стекне теоријска знања о проблему и оно најбитније - да знају да их практично примењују. Постепено смо се изграђивали и напредовали кроз међусобну комуникацију, интеракцију, размену знања и искустава, затим кроз рад са родитељима деце са посебним потребама и, најважније, са самом децом.

Да би наставник или учитељ постигао добре резултате и остваривао постављене циљеве у раду са дететом које има неке проблеме, било да је у питању физички недостатак, ментални или проблем социјалне депривације, што све узрокује проблеме у учењу, потребно је да поседује емпатију и спремност да помаже, истовремено остављајући са стране своје личне проблеме или евентуалну антипатију. Ова способност је дар, са њом се рађа и не може се научити.

Наша школа има највећи број ученика укључених у ИОП на територији целе општине Бела Црква, али и поред тога квалитетно и одговорно пружамо помоћ сваком детету, јер труд, воља, прикупљено знање током протеклих година, резултирали су постојећим стањем ствари у колективу, где свако у сваком тренутку зна шта треба да ради да би инклузивна пракса била адекватно спроведена. Посебно бих се осврнуо на наша издвојена одељења у Кајтасову, Банатској Паланци и Црвеној Цркви, која имају између 20 и 30 ђака, а велики број ученика је укључен у инклузију. Ту се најочигледније види колико су запослени посвећени деци са посебним потребама.

Према свим лаичким, научним и осталим друштвеним студијама, претпоставља се да ће у малом месту, селу, бити највише проблема спровести инклузију због отпора житеља, постојећих предрасуда, стереотипа, табуа, необразованости становништва и оног што се може илустровати реченицом: "Шта ће комшије да ми кажу". Међутим, ми смо то превазишли правилним приступом наших колега који раде у поменутих издвојених одељењима. У сталном контакту са родитељима деце која је требало да буду укључена у ИОП и демистификовањем инклузије, омогућили су им да увиде у којој мери је то пожељно и позитивно за дете и колико ће му помоћи у школовању.

Драго ми је да посматрам своје колеге како себе дају у раду са децом. Њима тај рад није наметнути терет, већ неодвојиви део наставног рада, а истовремено и део развоја једног просветног радника. Они се максимално труде да своје знање о инклузији унапреде, како би га боље искористили у раду са децом којој је помоћ неопходна.

Дарко Костић, школски психолог
ОШ "Марко Стојановић", Врачев Гај

Једна биљка воли блистав сунчев сјај, друга хладне сенке, једна воли обалу потока, друга сушан планински врх...

Инклузија у нашој школи

Развијање образовног система који је прилагођен поједином детету, са циљем да се обезбеди остваривање права на лично достојанство, једнакост у образовању и квалитетан живот - мото је наше школе и чврсто верујемо да га можемо остварити.

Основна школа "Михаил Садовеану", у Гребенцу, једина је школа у општини Бела Црква у којој се васпитно-образовни рад изводи на румунском језику. Са инклузијом смо се први пут боље упознали пре пар година, на семинарима који су одржавани у нашој општини. Корак по корак, инклузија у нашој школи постајала је богатија, развијенија, схваћенија, па је и свест наставника, родитеља и свих осталих који учествују у животу и развоју детета подигнута на виши ниво. Укључивање у програм "Оснаживање школа за инклузивно образовање", писање и реализација нашег пројекта "Једнака шанса за све", студијске посете реализоване у ОШ "Исидора Секулић" у Панчеву, сарадња са дивним људима, само су нас још више приближили инклузији и искуствено нас обогатили.

Семинари и радионице кроз које смо прошли током неколико година, не само ми као тим, већ и сви остали наставници, допринели су да брига и разумевање потреба деце постане приоритет наше школе. Као људи, родитељи и васпитачи трудимо се да увек имамо на уму причу Абдула Баха о васпитачу и вртлару, у којој се каже: "Рад васпитача је сличан раду вртлара који негује различите биљке: једна биљка воли блистав сунчев сјај, друга хладне сенке, једна воли обалу потока, друга сушан планински врх. Једна најбоље успева на пешчаном тлу, друга на масној иловачи. Свакој се мора пружити нега која одговара њеној врсти. У противном, биљка не достиже савршенство".

Тим за инклузивно образовање:

*Марија Путник, Виолета Борка, Марија Анка Болдовина, Кристијан Бирђан,
Даница Рајаков, Катарина Жеберан и Наташа Петровић*

*"Морамо се дакле потрудити
да нам школе не остаре,
да нам се пре времена не уморе и
да не остаре просветни радници,
да нам деца долазе у школу своје,
а не наше младости"*

Душко Радовић

ДАРОВИТОСТ И ПОСТИГЊУЋЕ ДЕЦЕ И МЛАДИХ – ЛИЧНА ОСОБИНА ИЛИ РОДИТЕЉСКА ЖЕЉА

*(Теоријска разматрања проблема, интенцијално усмерена на родитеље
ученика - деце и њихово постигнуће, превасходно у периоду њиховог образовања и
васпитања)*

Доцент др Будиша Костић, дипл. инж.

На крају прошле године из штампе је изашла нова књига др Босиљке Ђорђевић, "Даровитост и креативност деце и младих". И ова књига показује да је аутор експерт у области даровитости и креативности код нас. Професорица показује у својим истраживачким и теоријским студијама како је могуће користити резултате савремених психолошких истраживања за унапређивање образовно - васпитног рада са даровитим и креативним ученицима. Сама је проверавала у пракси, и то експериментално, како је могуће унапредити способности за учење, трансфер, даровитост и креативност - путем наставе. Она је у својим експерименталним радовима показала који то начини рада у настави обезбеђују веће позитивне ефекте трансфера, не само у области стицања знања, већ и у развоју способности учења и развоју даровитости и креативности.

Улога наставника

Улога наставника у оваквом начину рада се мења и он је сада више координатор и организатор - онај који помаже деци и младима да проналазе одговарајућу литературу и изворе, да формулишу, постављају проблеме, да воде продуктивне и конструктивне расправе и дискусије. Круна успеха у оваквом начину рада јесте добра и правремена припрема ученика, студената и наставника.

Наставник ту треба да буде дискретан и ненаметљив, да слуша дискусанте и са што мање интервенција одржава конструктивност и усмереност дискусије. Повремено или на крају може дати резиме дотадашњих дискусија, отворати нова питања и на крају, евентуално, изнети и образложити своја становишта или суму целог рада на одређеном проблему. Овакав начин рада захтева од наставника знатно више него класично предавање.

Питање које се често поставља јесте које су то кључне карактеристике даровитих појединца по којима се они разликују од просечних. Дајући одговор на ово питање, многи теоретичари даровитости, али и они који су непосредно укључени у развој и образовање даровите деце и младих, указују на специфичну комбинацију три базична кластера особина, а то су: изнадпросечне, односно изузетне опште или посебне *способности*, *мотивација* која се испољава у виду израженог ангажовања у одређеним задацима и активностима и значајно испољавање *креативности*.

У настојањима да се помогне родитељима и наставницима да препознају даровитост код деце и пруже одговарајућу подршку њеном развоју, стручњаци, наводећи листу типичних особина и понашања даровите деце, често полазе управо од карактеристика њихове мотивације, имајући у виду њен значај за испољавање даровитости и даљи развој даровитог детета.

Постоји мишљење да изузетан потенцијал не мора увек да се развије и испољи у виду изузетне компетентности или стваралаштва у некој области, и то због одсуства неког од критичких фактора развоја даровитости. Међу те факторе спадају, пре свега, мотивација и карактеристике средине (како породичне, тако и школске) у којој одраста и развија се потенцијално даровито и талентовано дете. Истраживања су показала да су деца која су препозната као даровита имала много прилика да упражњавају и богате своје способности и таленте још од раног узраста, много пре него што су идентификована као даровита.

Када саопштавају о мотивацији даровитих, аутори често указују управо на значај мотивације постигнућа, како за развој, тако и за квалитет испољавања даровитости. Да подсетимо, мотив постигнућа се у литератури одређује као релативно трајна диспозиција, чију суштину чини мање или више изражена потреба за компетенцијом, односно за успешношћу у ситуацијама када је потребно достићи или превазићи неки стандард успешности. Дакле, мотив постигнућа је један од интринзичких мотива који подстиче на квалитетно извршавање различитих активности и на стално унапређивање активности и тиме доводи до индивидуалног, а посредно и до друштвеног развоја (Лазаревић, Требјешанин, 2007). Овде смо, пре свега, заинтересовани за мотив постигнућа који је идентификован као мотив који доприноси развоју личности и њених потенцијала.

У релевантној литератури се износи схватање да није споран налаз да даровити, израженије од својих просечних вршњака, теже томе да сазнају више или ураде боље. Ово се може прихватити као прилог истицању важности мотива постигнућа у склопу укупних мотивационих карактеристика даровитих особа. У разматрању улоге и значаја високе мотивације за феномен даровитости постоји сагласност о њеној важности, али се разликују тезе о природи повезаности високе мотивације и високих способности. По једној од њих висока мотивација представља саставни део високе способности, а по другој су висока мотивација и висока способност, свака за себе, саставни део даровитости. Ипак, блиско нам је мишљење да "жеља да се напорно ради на нечему, да се сатима вежба и истражује, долази

изнутра, а не споља. Таква интринзичка мотивација се по правилу јавља када постоји висока урођена способност, док год родитељи пружају довољно охрабрења и подршке. Жудња да се нечим овлада представља неминован део талента".

Без обзира за коју тезу о односу високе мотивације и високих способности у контексту даровитости се определили, остаје констатација о изузетној важности мотивације уопште, а посебно мотива постигнућа, за објашњење развоја и испољавања феномена даровитости.

Васпитни стил, перфекционизам и даровито дете

Веза између мотивације постигнућа и развоја даровитости, посматрано у породичном контексту, можда се најбоље може илустровати разматрањем утицаја породице на развој перфекционизма, као једне од могућих карактеристика даровитих. Постоји, дакле, мишљење да се даровитима може приписати перфекционизам, при чему су неки аутори усмерени на позитивне аспекте ове особине и истичу строге критеријуме и високе аспирације даровитих особа, док други указују на неповољну страну ове карактеристике, тврдећи да се перфекционизам даровитих огледа у претераној самокритичности, сталном незадовољству постигнутим, а могуће је и испољавање изражене анксиозности, депресије и негативних осећања о личној вредности.

Сматра се да се перфекционизам развија као резултат интеракција родитељ-дете, укључујући васпитни стил и афективну везаност између детета и родитеља. Васпитни стил се може категорисати према две карактеристике: захтевност и осетљивост за дете. Захтевност се односи на степен до кога родитељи испољавају контролу, захтеве у вези зрелости и степен надзирања детета. Осетљивост за дете се односи на степен до кога родитељи показују емоционалну топлину, прихватање и ангажовање око детета. На основу ове две карактеристике Баумринд је идентификовао три васпитна стила родитеља: *ауторитарни*, *ауторитативни* и *пермисивни*. У каснијој разради овог модела Мекоби (Masobby) и Мартин (према Speirs Neumeister & Finch, 2006), пермисивни стил су даље разрадили и идентификовали четврти стил и назвали га *стил занемаривања детета*, односно неангажовања у односу на дете. Неколико истраживања је показало повезаност између стила васпитања и различитих облика перфекционизма. Интересантно је да је веза између *васпитног стила* и *перфекционизма* деце посредована варијаблом *афективна везаност* (attachment).

Када се, пак, говори о могућим врстама перфекционизма, овај конструкт се раздваја у три димензије: *самооријентисани перфекционизам* (self-oriented), *перфекционизам оријентисан другима* (other-oriented) и *социјално приписани перфекционизам* (socially-prescribed). Особе које карактерише *самооријентисани перфекционизам* постављају себи високе личне стандарде и евалуирају сопствена постигнућа према тим стандардима и често су високо критични према сопственом раду. Намећу другима веома високе стандарде. *Социјално приписани перфекционисти* су они који опажају да им значајни други постављају изузетно високе стандарде постигнућа. Они могу да искусе анксиозност зато што осећају да морају да досегну ове стандарде да би удовољили другима.

Истраживање је показало (Speirs Neumeister & Finch, 2006) да је *васпитни стил* био повезан са *афективном везом* (attachment), при чему су ауторитативни и пермисивни васпитни стил повезани са сигурним афективним везивањем, а ауторитарни и незаинтересовани васпитни стил (занемаривање детета) са несигурним афективним везивањем. Ови резултати указују да је висок ниво респонсивности, који је присутан и код ауторитарног и код пермисивног васпитног стила, неопходан за формирање сигурне афективне везе. Родитељи који уважавају дечје потребе и показују топлину и прихватање, вероватније је да ће имати децу код које постоји сигурна афективна везаност. Истраживање је такође показало да, иако су и мајчин и очев васпитни стил повезани са афективном везом, ефекти су израженији за васпитни стил мајке. Такође, показало се да је та веза јача за жене, него за мушкарце.

Афективно везивање (attachment) је било повратно повезано са перфекционизмом, при чему је несигурно везивање било повезано и са израженим самооријентисаним и са израженим социјално-приписаним перфекционизмом. Налаз да је несигурна афективна везаност повезана са перфекционизмом има импликације за рад са младима високих способности. Сазнање да млади могу да покажу перфекционистичка понашања као резултат несигурности, може помоћи родитељима и наставницима да планирају одређене интервенције. На пример, стварање психолошки сигурне средине код куће и у школи, где се деца осећају сигурна, вољена и прихваћена без обзира на успех (постигнуће), може помоћи да се смање перфекционистичке тенденције. Поред тога, родитељи и наставници могу помоћи социјално приписаним даровитим перфекционистима да свој мотив постигнућа са страха од неуспеха преоријентишу на потребу за постигнућем.

Поред тога, показало се да, према потврђеном моделу, перфекционизам може да утиче на циљеве постигнућа, при чему је вероватно да *самооријентисани перфекционисти* постављају *циљеве овладавања* (mastery goals) или *циљеве постизања успеха* (performance-approach). Са аспекта образовања, циљеви овладавања су пожељнији, зато што одражавају интринзичку мотивацију и жељу да се учи. Код социјално приписаних перфекциониста вероватније је да ће се испољити постављање *циљева постизања успеха* (performance-approach) или *циљева избегавања успеха* (performance-avoidance). На основу резултата овог и других истраживања, аутори закључују о важности мотива постигнућа који се налази у основи понашања, када се интерпретирају перфекционистичка понашања даровитих ученика. Родитељи и наставници могу по аутоматизму да перфекционизам високо способних ученика сматрају нездравим. Међутим, ако ова понашања имају корена у потреби за постигнућем која је независна од самовредновања неке особе, а усмерена је на овладавање задатком, она не морају увек бити нездрава, већ пре могу да стимулишу даљу мотивацију за учење и постигнуће. Насупрот томе, друга перфекционистичка понашања и ставови који имају корена или у потреби за постигнућем која је повезана са личним вредновањем или са мотивом да се избегне страх од неуспеха, нездрави су и захтевају интервенцију. Задатак за родитеље, наставнике и друге особе значајне за развој и образовање деце је да на основу понашања одгонетну о ком типу мотивације постигнућа се ради и предузму поступке према деци у складу са тим, како би се на прави начин подржало ангажовање, испољавање и развој даровите деце.

У **закључном разматрању** проблематике утицаја *породице на развој мотива постигнућа даровитих*, може се рећи да резултати расположивих истраживања несумњиво указују на улогу и значај породице за развој мотивације постигнућа даровитих, посматрано, пре свега, преко природе подршке коју родитељи дају остварујући своју васпитну улогу кроз интеракцију са децом. Ипак, истраживачи ове проблематике указују да је потребно даље истраживати, како удео и других фактора сложене породичне средине, тако и ефекте удруженог деловања породице и школе у функцији подршке адекватног развоја мотивације постигнућа у личном профилу и понашању даровитих појединаца.

Уместо закључка - основна и корисна правила у свакодневном животу

Људи често изједначавају правила са манирима, што је тотално погрешно. Рецимо, носити униформу је правило, док нас манири не присиљавају да радимо нешто, већ је поента њиховог коришћења да се осећамо пријатно. Правила се не односе суштински само на даровите, али у бити њихово поштовање у великом подстиче даровитост и у деци буди мотив постигнућа: Зашто ја не бих био бољи?

Покушајмо колективно, указујући без љутње једно другом на непоштовање правила.

1. Не претварајте се - кажите оно што мислите, али пробраним речима и не вређајући туђе ставове.
2. Реците "хвала" и за најмање услуге, јер ће вас људи више ценити и радо ће вам помагати.
3. Извините се када погрешите.
4. Дајте комплименте.
5. Немојте се хвалити - пустите друге да увиде ваше квалитете и успехе.
6. Говорите љубазно са људима.
7. Не оговарајте.
8. Слушајте друге док говоре, без прекида и упадица.
9. Обећајте само оно што можете да испуните и одржите обећање.
10. Долазите на састанке на време и испуњавајте своје обавезе у року, јер на тај начин поштујете туђе време и не реметите распоред активности.
11. Не ругајте се људима - ако желите неког да засмејете направите шалу на свој рачун.
12. Водите рачуна о својој појави - изгледу и начину наступања, прилагодите одећу прилици.
13. Када сте у гостима, водите рачуна да не заузимате превише простора или ометате активности домаћина.
14. Понашајте се у складу са ситуацијом и местом на коме се налазите. Ако идете негде где постоје посебна правила, основни ред је да се упознате са њима пре него се тамо појавите.
15. Ако сте пушач, немојте пушити где је то забрањено или у присуству особа којима пушење смета. Ако не пушите, немојте солити памет пушачима колико је то штетно, јер свако има право да сам доноси одлуке о свом здрављу.
16. Уважавајте малу децу и немојте се шалити на њихов рачун у присуству других, ако их то љути, али им укажите на грешке и усмерите их на лепо понашање без вике и батина, најбоље личним примером.
17. Будите фини према животињама и биљкама, јер су и они жива бића. Немојте их мучити (животињама сећи уши и репове или их користити за послове за које нису створени или урезивати слова на кори дрвета и сл). Обезбедите им нормалне услове за живот, али да при томе не угрожавају људе око вас.

Чувајте природу.

Као да са лутала у мрачној шуми, сударала се са дрвећем, задобила много модрица, а ипак нисам изгубила ни наду, ни веру да ћу упркос свему успети. Морам успети! Сада се преда мном отворила чистина и широки путеви са безброј могућности. Идем даље још одлучније...

Аутобиографија

Знам шта значи писати аутобиографију, писала сам је у разним верзијама у различите сврхе, са унапред одређеним циљевима, стављајући акценат на оно што би други желели да прочитају, остављајући ову или ону страну свог живота и рада. Сада имам прилику да, без утврђених смерница, кажем о себи оно што желим, што сматрам да је битно у мом животу.

За прву важну ствар - зачетак науке у мени - заслужни су моји родитељи, који су ме учили да бројим чим сам проговорила, а да рачунам чим сам научила да бројим. Тада је то за мене била само игра.

Први септембар 2001. године био је мој први школски дан. Три учитељице су прозивале ученике формирајући тако свој разред. Мене је прозвала учитељица Зденка Страд, чега ја и дан-данас волим да се сетим. И онда, пре дванаест година, била сам свесна дара који сам добила. У самом почетку се истакао мој таленат за математику који су примећивали сви осим мене. Имала сам петицу, али имала сам је и из сваког другог предмета и никада ми није било јасно зашто би се математика издвајала од осталих предмета у распореду часова. Касније сам схватила да је генерално мишљење да је то један од најтежих предмета и да га ученици углавном не воле. Захваљујући мојој учитељици, моја љубав према овој науци се одржала и учврстила, а знање довољно проширило, тако да сам била потпуно спремна за "суочавање" са наставником.

Пети разред представљао је велику промену за нас. Требало се прилагодити новим начинима рада и понашања. Једну особу заменило је десет нових лица са десет ћуди и безброј различитих расположења, из дана у дан. Али човек се на све навикне, тако да смо се и ми убрзо прибрали и почели прикупљати знања и мудрости која су нам давали. Разредни старешина, Миодраг Кнежевић, волео нас је, рекла бих, више него иједан разред пре. Баш у свакој ситуацији смо могли да се ослонимо на њега.

Ни у односу са другим наставницима никада нисам имала проблема. Увек су били пуни разумевања и толеранције, посебно јер су тада почели и моји такмичарски дани. Од тада сам сваке године ишла на такмичења из српског језика и математике, а касније и физике, уз потпуну подршку и помоћ свих наставника. Поменула бих наставнике који су заслужни за мој успех на такмичењима, а то су: Бисерка Павловић, наставница физике и Светлана Јеремић, Данијела Стефановић и Зоран Вељковић (чија су ме изненадна и посебна питања увек одушевљавала), наставници српског језика. Особа коју неизоставно морам поменути је Ружица Савић, моја најдража наставница математике, на чијим сам часовима највише уживала. Имала сам и помоћ професора ван школе. За математику, поред моје мајке, то је био господин Никола Стојановић, а за српски језик моја тетка Вероника Мијић. Сви они су заслужни за преко двадесет диплома које сам освојила за четири године такмичења на општинском, регионалном и републичком нивоу. Живела сам за те дане такмичења, треме и узбуђења, и већ тада сам схватила да је то оно што ја желим - каријера, успех на пословном плану, изнад свега осталог. Тада су и моје амбиције почеле да расту.

Међутим, у животу није све онако како ми желимо. Након завршене основне школе и пријемног испита имала сам 106 од могућих 100 бодова (6 сам добила као бонус за диплому са републичког такмичења), са чиме сам могла да се упишем у било коју средњу школу, било где. Нисам желела Белоцркванску гимназију или економску школу. Желела сам да одем у други град и искушам своју сналажљивост и независност. Међутим, околности су ме приморале да узмем оно што не желим. Дуго сам патила због тога, а онда сам се сетила немачке мудрости: "Ако морам, драге воље хоћу". Уколико смо немоћни да променимо услове у којима живимо и радимо, помиримо се са судбином и извучемо најбоље из онога што имамо. У овом периоду се највише изграђивала моја личност. Морам да напоменем да је у њеном формирању у огромној мери учествовала моја тетка Вероника Мијић, која је била уз мене и када сам славила и када сам патила, која је веровала у мене када ни сама нисам.

Ни у средњој школи нисам престала ни са такмичењима, ни са скроз одличним успехом. Али, ту се додало још триста чуда и хиљаду и триста мојих жеља. Учланила сам се у две фолклорне групе, ишла на часове плеса, хип-хопа, певања, аеробика, енглеског језика, чешког језика... Говорили су ми да треба бирати, али ја сам хтела и узела све. Све ми се свиђало, а посебно фолклор, којим се бавим од своје осме године. Знам да не бих могла да будем у истом граду са фолклорашима, а да им се не придружим. Организовала сам своје време. Дању сам ишла на часове, ноћу учила, а ипак ниједан викенд у дискотеци није прошао без мене. Није било лако, пробе су захтевале време, наступи путовања, школа оправдања, а све то заједно много стрпљења и јаку мотивацију и концентрацију. У школи сам имала много више проблема него што сам очекивала, али сама сам изабрала да будем неки од ликова из "Мртвог мора" Радоја Домановића. А лепо сам могла да будем класичан штребер и "мирна Бачка".

У средњој сам први пут достигла републички ниво такмичења из математике са професорком Валеријом Секулић, која ми је посвећивала максимум пажње за време часова, за време одмора, па и после наставе. Такође, битно је да сам тада први пут осетила да волим физику, захваљујући професорки Милици Андрејић, која ми није дозвољавала да се опустим ни на часу, већ је покушавала да из мене извуче највише и најбоље. Спремала ме је за такмичења и за Истраживачку станицу "Петница". Тамо сам била два пута по недељу дана и може се рећи да је тих 14 дана заувек урезано у моје срце и памћење и да су у самом врху моје лествице најбољих дана. Први пут сам била на семинару математичких и техничких наука, а други пут на семинару физике. Оданде носим дивне успомене, корисне савете, нова знања и једно велико искуство.

Пре но што сам започела похађање четвртог разреда у Белоцркванској гимназији и економској школи, пријавила сам се за похађање Townshend Internatioanl School у Чешкој Републици, које је требало да траје само три месеца. Часови и полагања су на енглеском језику, а ради се по систему британског универзитета "Кембриџ". Након тога сам дошла у Србију и наредна три месеца ишла у своју школу у Белој Цркви. У међувремену сам добила диплому за најбољег ученика Townshend школе за прво полугодиште. Пошто сам тамо показала добре резултате, понудили су ми стипендију да се вратим и наставим школовање у Чешкој. Тако сам се после три месеца проведена у Србији (која сам иначе искористила да научим и одговорам све оно што сам пропустила од почетка године) вратила у Townshend International School и потрудила да сада ту надокнадим све што сам пропустила за време боравка у Србији.

Пун кофер знања

Док сам била у Чешкој сазнала сам да је већина мојих оцена у Белоцркванској гимназији и економској школи поништена. То је био ударац за мене. Било ми је веома тешко да разумем и прихватим мотиве професора (на првом месту разредног старешине) да баце у воду сав мој труд. Дакле, од по шест оцена, у просеку, из тринаест предмета, признате су једва по три. Знала сам шта то значи - разредни испити. Морала сам поново да тражим дозволу за раније напуштање Townshend школе. Морам да кажем да је већина професора показала потпуно разумевање и трудила се да ми олакша полагање, на чему сам им веома захвална. О онима, пак, који су имали потребу да ми покажу како ја ипак нисам геније, због којих желим да што пре заборавим лето 2013. и због којих сам постала ванредни ученик и умало изгубила једну целу годину, не желим да говорим. Радије ћу говорити о драгим (правим) професорима који су ме подржавали, тешили и храбрили. Свима њима велико хвала и нека ми не замере што ћу издвојити професорку Веру Тасић, која није оклевала ни тренутка да јавно и одлучно стане у моју одбрану. У моју одбрану, кажем, а питам се шта сам скривила, где сам направила преступ на путу од првог до четвртог разреда. Имала сам 106 бодова на упису у прву годину средње школе, три разреда сам завршила са просеком 5,00, у току школске 2012/2013. путовала између Србије и Чешке Републике, похађала две школе у исто време, пропуштајући лагодан живот, вечерње изласке, матурску екскурзију, матурско вече. Моје слике нема на таблоу. Провела сам зимски и летњи распуст учећи... Како се десило да у школи у којој сам предавања слушала на енглеском језику и на истом језику полагала испите добијем веома високе оцене, да у гимназији све предмете положим са одличним успехом, а на испиту из матерњег језика, ја (носилац две републичке дипломе из српског језика) добијем оцену - довољан? Је ли грешка у мени, или је наш језик тежи од "Кембрица" и свих гимназијских предмета заједно, или...? Али сада то више није важно.

Кроз све лепе и оне друге моменте пролазила сам и пролазим са својим сестрама, Јеленом и Драганом, које су у истој школи и које, такође, имају главобоље због српског језика, иако ја мислим да би Јелена једнога дана могла постати добар писац. За сада пише само за своју душу и креира нашу гардеробу. Драгана је одлучила да се окуша са архитектуром. Она ће нам пројектовати кућице у цвећу. Нас три смо увек једна уз другу. Поносна сам са њих што су јаке, што не одустају пред препрекама. Њихова упорност и труд заслужују пун успех.

Сада сам у Чешкој, на почетку нове школске године, где ме чекају нова знања и искуства. Разредни старешина и директор су ме дочекали са осмехом и честиткама за успех. Улепшали су ми долазак вешћу да се моје име налази у 20% најбољих ученика света и да су у контакту са неколико факултета у Америци и Британији који су спремни да ми дају стипендију, уколико одлучим да студирам тамо. Колико ми је среће донела та вест, толико ме је радовало и то што сам осетила да се искрено радују мом успеху.

Одахнула сам. Суморно лето, велико искушење и једно горко искуство остају иза мене. Остављам их у средњој школи која је требало да буде најлепши и релативно лак део школовања. Трбало је, али... Као да сам лутала у мрачној шуми, сударала се са дрвећем, задобила много модрица, а ипак нисам изгубила ни наду, ни веру да ћу упркос свему успети. Морам успети! Сада се преда мном отворила чистина и широки путеви са безброј могућности. Идем даље још одлучније. Нећу дозволити да ме каменчићи спотакну и оборе, а сигурна сам да се моје сестре и ја ускоро нећемо ни сећати овог периода, да ће наши животи бити испуњени лепим стварима. Живим за то време.

Бојана Кужелка, Бела Црква

Све је тако једноставно.....

Енглески без муке

Посматрам наслагане књиге из разних области педагогије и методике које сам већ данима прегледала, кроз главу ми пролази милион и једно правило, сви приступи настави енглеског језика ми се мешају. Са екрана лаптопа подсмешљиво ме посматра десетак отворених интернет страница које говоре о алтернативним приступима настави, о иновативним методама помоћу којих је деци лакше привући пажњу и одржати је, о начину на који деца са Аспергеровим синдромом приступају свету и учењу. Још десет минута и треба да кренем на први час, а немам идеју шта ме чека. Носим са собом књигу својих омиљених бајки на енглеском језику и неколико линкова за странице на којима можемо гледати цртаће који су ми се учинили погодним.

Улазим у собу, упознајемо се и одједном све оне мисли које су претходно правиле хаос у мојој глави нестају. Кроз магична врата митолошког света он ме пушта да му се приближим и схватам да ниједан од научно дефинисаних приступа настави овде неће функционисати. Не, ја нећу бити наставник који треба да кроз предавање нешто објасни, ја нећу одређивати ток нашег часа. Моја улога је овде сасвим другачија. Ја сам ту само да му помогнем када наиђе на потешкоће или погрешни у избору конструкције или речи. Ја сам ту да разговарам са њим и уживам у томе што ми је пружена могућност да на делу посматрам како се са великом лакоћом језик усваја, а не учи. У фантастичном свету једнорога, диносауруса, тролова, јапанских царева и ратника, други кондиционал више није нека формула коју је потребно записати и научити напамет, довољно је само једном га изговорити да би наставио да се без посебне пажње и намере појављује у даљем разговору. Поређење

придева престаје да буде памћење наставака и правила и њихова свесна примена, довољно је само једном рећи да се не каже "beautifuler", него "more beautiful", да би се у његовој глави формирао шаблон.

Посматрајући га, по први пут ми теорија Ноама Чомског има смисла, заиста изгледа да у нашем мозгу постоје прекидачи који се подешавају на основу онога што приметимо у употреби језика и који усмеравају нашу продукцију језика. Све је тако једноставно. Час енглеског језика тог тренутка престаје да буде час, то је само време које двоје пријатеља проводи заједно. Један од њих боље говори енглески језик и помаже овом другом да на том пољу напредује. Али овај однос није ни у једном погледу једностран: ја, као пријатељ који боље говори енглески, за узврат добијам неограничен приступ бесконачном свету маште у коме ништа није немогуће, а који сам полако почела да заборавам због свих правила које ми је одрастање наметнуло.

*Невена Трбојевић, проф. енглеског језика
ТШ "Сава Мунћан" Бела Црква и ОШ "Ђорђе Малетић" Јасеново*

У мисији да се деци која су у родитељском окружењу имала мање среће од осталих обезбеди право на школовање и васпитање, право на будућност...

Дом за децу и омладину "Вера Радивојевић", Бела Црква

Наш Дом је установа социјалне заштите која збрињава децу и омладину без родитељског старања узраста од 7 до 18, односно 26 година, чији је развој ометен породичним приликама, до обезбеђивања услова за повратак у природну породицу или до оспособљавања за самосталан живот. Установа у оквиру своје делатности корисницима обезбеђује негу, бригу око очувања здравља, васпитне, образовне, радне, културне, забавне и рекреативне активности, које имају за циљ да подстичу развој, формирање радних навика и развој вештина, изграђивање естетских критеријума, формирање карактерних особина и конструктиван однос према раду и образовању.

Први дечији дом у Белој Цркви основан је 1924. године, за збрињавање деце погинулих у Првом светском рату. Од тада је радио са прекидима, претрпео реорганизације и трансформације у зависности од потреба, а од 1960. Дом за децу и омладину ради у континуитету. Његова мисија је да деци која су у родитељском окружењу имала мање среће од осталих, обезбеди право на школовање и васпитање, као и право на будућност.

Покрајина је оснивач, а Република покровитељ установе. Укупан простор којим располаже износи 4.481m². Дом је у добром стању, реновиран, технички и инфраструктурно добро опремљен, функционална је целина са могућностима за развој неколико одвојених али комплементарних програма.

Васпитни рад и боравак деце у дому организован је по принципу група-породица и има их укупно пет. Рад је усмерен на припрему деце за полазак у школу, редовно похађање наставе и постизање што бољег успеха, стручно-саветодавни и радионичарски третман, професионално оспособљавање и слободне активности.

Основни циљ васпитно-образовне делатности је обезбеђивање оптималних услова за развој свестране личности детета и његово оспособљавање за самосталан живот. У раду са корисницима се примењује систем бодовања и нивоа. Систем је намењен свој деци у смештају, у смислу подршке у изградњи социјално прихватљивог понашања кроз позитивно поткрепљење (привилегије), као и непоткрепљење негативног понашања. Оваквим радом се унапређује професионална пракса и пружа квалитетнији рад са младима, а циљ је да деца усвоје понашања која су прихватљива и у складу са општеважећим правилима, као и да усвоје вештине које су неопходне за снажање и квалитетнији живот у отвореној средини, када им престане смештај у дому.

Корисници похађају градске основне и средње школе. Наша деца су добро адаптирана на школско окружење, а сарадња са образовним установама је увек била на завидном нивоу. У Дому су укључени у разне секције: баштованску, кулинарску, шаховску, кројачку, ликовну, видео, стрељачку, керамичарску, компјутерску. Многа корисна знања и вештине стичу кроз ангажовање у наведеним секцијама, као и ангажовањем у домској пекари, кухињи и вешерају.

Установа од 2006. године пружа услугу дневног боравка за социјално угрожену децу са територије општине. Корисници су двадесеторо деце којима се омогућава квалитетна надоградња онога што им родитељи пружају, не прекидајући њихове емотивне релације, навике и пријатељства из породичног окружења. Прихватајући децу од 8 до 16 часова, пружамо сигурно место за њихове организоване активности, обезбеђујемо исхрану и помоћ у учењу и радимо на устаљивању њихових радних и хигијенских навика.

Кроз програм професионалног оспособљавања и припреме за самосталан живот обучавамо децу за рад у кројачници, пекари и кухињи. Након стеченог практичног искуства и полагања теоријског дела, деца добијају дипломе за одговарајућа занимања.

У физички одвојеном делу Дома функционише и услуга дечијег и омладинског одмаралишта, капацитета за 20 корисника. Наша деца одлазе на летовања и зимовања, екскурзије, излете, спортске и културне манифестације, у нашој режији или уз подршку донатора.

За све време постојања, установа је пружила сигурност и топли дом хиљадама деце која су овде одрасла, похађала основне, средње школе и факултете, заједно са својим васпитачима славила рођендане и нове године, одболовала дечије болести и прве љубави, а одавде су изашли као одрасли људи, спремни за самосталан живот. Ми ћемо и даље бити овде за сву децу којој ће у неком тренутку живота ово бити једини дом.

У истом ритму...

ДОМ "Ветерник" - Фолклорно удружење "Велико коло" Ветерник

Са великим задовољством

Живимо у Дому "Ветерник" и волимо музику, игру и дружење. Дружење са Миланом и члановима "Великог кола" је почело пре две године, са нашом жељом за новим знањима, пријатељствима и путовањима и њиховом решеношћу да нам у томе помогну. Почетак као и сваки, тежак, проткан испитивањем способности и могућности. Нови кораци, иако тешки, низали су се као и нова пријатељства. Милан, Зорица, Весна, Душица, Верица, Маја, Јована, Бата, вежбајући са нама раме уз раме, несебично су подржавали наш труд. Упоран рад се исплатио, а првим наступом на прослави јубилеја 40 година рада установе смо обрадовали публику. Било је лепо, свечано, пуно узбуђења, а велики аплауз је уследио као награда за наш труд и рад. Наступи су се низали - у Београду, Сремским Карловцима, Бечеју, Новом Саду, а сваки је носио ново искуство и ново пријатељство. Упознали смо Здравка Чолића, Владу Георгијева и многе друге и чули само похвале за наступе. Уз помоћ радних инструктора сашили смо, извези и откали делове народних ношњи у којима наступамо. Са нестрпљењем очекујемо нове пробе, нове кораке, нова путовања и дружења и нова пријатељства.

Великоколаши из Дома "Ветерник" са васпитачицом Зорицом Влајинић

Прави потез

Рад са корисницима Дома "Ветерник" из Ветерника и децом из СОШО "Милан Петровић" из Новог Сада је нова прича за све. Било је интересантно упустити се у такву причу. На почетку нисмо знали да ли ћемо успети. Сада, са ове тачке гледишта, када су сви докази о обостраном успеху ту, можемо само поносно да кажемо да смо повукли прави потез!

Почели смо врло опрезно, јер нисмо знали да ли њима наше присуство прија и да ли су спремни да прате наш ритам. Врло брзо смо нашли исту нит и исплели заједничко коло, које може да послужи као пример дивног пријатељства и задовољства уз које су савладане и две не тако лаке кореографије, којима смо се представљали на многим манифестацијама.

Ми међусобно учимо. Они нас о стрпљењу, захвалности, труду и упорности; а ми њих о позитивизму, музици, игрању, певању и заједништву. Наши сусрети су превазишли само наступе и пробе. Почели смо да се посећујемо и мимо тога и да уживамо у дружењу.

Захваљујући инклузивном раду, децу из наших редовних група смо обогатили искуством да увиђају разлике и да их прихватају. Кориснике Дома и децу из СОШО "Милан Петровић" смо укључили у редовне групе и тиме им пружили прилику да се осете прихваћеним.

Пружамо изузетно мало, а осећамо огромну захвалност чланова инклузивних група, што нам је мотивација да наставимо даље. Упознали смо велики број људи који учествују у раду са децом, научили од сваког понешто, што нам је, свакако, само корисно искуство за наш даљи рад. Жеља да истрајемо у овоме је јака. Бодри нас и сазнање да нико осим нас не ради овакав вид фолклора.

"Велико коло" је кроз своје успехе показало и своје велико срце!

*Искрени пријатељи,
Милан, Маја, Душица, Вера и Весна*

Како бити човек...

Ево руке

Све је почело негде 2009. године, када је групу ученика из Техничке школе "Сава Мунђан" из Беле Цркве окупила проф. Гава Радмила и припремила за наш први дводневни семинар у организацији *Save the children*. На семинару, првом на коме сам био, много сам научио о толеранцији и богатству различитости. Приближен нам је програм развоја и рада деце којој су потребни мало другачији услови за живот и која донекле не могу да се брину о себи. Тада смо научили и разлику између сметњи у развоју и посебних потреба. Предавања је држала Маша Аврамовић, којој сам изузетно захвалан, а верујем да су и сви остали полазници, који су се после семинара осећали испуњеније, са великом жељом да помогну својој заједници и раде на личном развоју.

Прве активности су уследиле одмах после семинара. Једна од учесница је била и Слађа из "Пинокиа", која нам је приближила причу и своје искуство са децом са сметњама у развоју. Договорили смо се да ћемо редовно посећивати "Пинокиа" и дружити се са њима. Имали смо "Пица вече", затим и продајну изложбу на којој смо прикупљали новац за удружење.

Могло се приметити да смо остварили веома добар контакт са децом. Они су се стално осећали одбаченим, а сада знају да су исти као и ми. Знају да су посебни и да могу да допринесу овом друштву и заједници. Примећен је велики напредак. Видело се да имају више самопоуздања, хтели су да разговарају, да се друже. Многи од њих су ми прирасли срцу. Могу вам рећи да је веома тешко радити са таквом децом, али је и лепо, јер не постоји већа награда од тога да знаш да имаш искреног пријатеља и друга коме није циљ да те искористи или изда. Они су много тога научили од нас, али ми смо много више научили од њих. Научили смо како бити човек...

Било је свакаких догодовштина. Заједно смо правили разна уметничка дела, вајали, цртали, сликали. Лепо смо се осећали поред њих. Што се мене тиче, ја сам некако био попут њих. Знао сам да је тако нешто и мени могло да се деси, зато сам се одазвао позиву да учествујем у целом том пројекту. У раду са њима научио сам да нико није савршен, али научио сам и да видим искреност и доброту којом та деца зраче.

Године су пролазиле и наше искуство се све више повећавало. Заједно смо савладавали многе препреке и помагали тој деци. Са радошћу смо прихватили вест да је у наш школски образовни систем уведена инклузија за децу са сметњама у развоју. Захваљујући *Save the children*, успешно смо кренули са радом у школи. Наша ученичка група, којој смо дали назив "Ево руке", кренула је са радом почетком школске 2010/11. Током целе године, једном недељно, углавном понедељком, ишли смо да се дружимо са децом. Деца су у почетку била мало неповерљива према нама и одбојна. Прошло је доста времена док смо придобили њихово поверење. Почели смо да им помажемо у учењу. Било нас је довољно и могли смо да се посветимо сваком ученику понаособ. Није било тешко радити са њима, јер је плата коју смо зарађивали била непроцењива - плаћали су нас својом љубављу и добротом. Сваки наш састанак је био другачији од претходних, сваки је имао посебан циљ и значај за развој деце. Некад смо цртали, правили дрво од картона са листовима на којима су била исписана наша имена. У току зиме смо се на нашим часовима грудвали, правили Снешка.

Много сам размишљао о њима и много сам их заволео. Ишли смо на заједничку екскурзију у Крагујевац, у посету једној средњошколској организацији - "Сопче". Дивно смо се провели, јер су Сопчићи изврсни домаћини. Обишли смо споменик у Шумарицама, мало се прошетали по Крагујевцу и одатле понели незаборавне утиске. Било ми је тешко да их напустим, када је дошло време за факултет. Сада кад сретнем некога од те деце увек им посветим мало пажње, јер су је својим поступцима и заслужили. Скоро сам причао са две девојчице које су ми се похвалиле како су сада у средњој школи. што је за мене била највећа награда.

"Свој деци света је потребна мала помоћ, мало наде и неко ко верује у њих", Меријк Џонсон

Реченица која има веома упечатљиво значење за све нас који смо радили са том децом. Свако од нас може постићи много, само ако неко и малчице верује и бодри нас када је најтеже. Свакоме је у неким потешкоћама потребна помоћ. Наше мало је њима значило пуно. Тек када сам упознао нове другаре, увидео сам колико је овај свет заправо богат различитостима и како можемо да користимо једни другима, али само ако се дружимо можемо заједно и да уживамо у њему. Много је људи било укључено у пројекат и све те људе заувек ћу носити у срцу. Они за мене нису деца са сметњама у развоју, они су моји другари.

Претражујући по нету, случајно сам налетео на профил на "Фејсбуку" - "Плетеница" Бела Црква, пошто волим да знам све што се дешава у мом малом граду. Додао сам их за пријатеља и одушевио се њиховим залагањем и ентузијазмом да нешто промене. Привукла ме могућност да свако ко иоле жели да помогне, може то учинити са *Плетеничарима*. Њихова отвореност према свима и свему је нешто очаравајуће, нешто што инспирише да се крене напред, да се не одустане ни када је најтеже. Кроз игру и уметност свуда по Белој Цркви и околним селима стварају бољи осећај за припадност, превазилазећи осећај самоће и одбачености. Наравно, нисам издржао дуго и морао сам да се уплетем у неку моћну мрежу, која тек сада полако почиње да се плете, постајући све чвршћа, јача и боља. Поносно могу да кажем да сам постао један од њих. Постао сам *Плетеничар*! Прва моја посета и уједно састанак удружења је протекао у веома лепо уплетеној атмосфери. Сви чланови удружења су дивни људи, неке познајем и од раније, јер су то моји професори и наставници који су ми предавали у школи. Могу их описати као људе који желе да промене нешто у својој локалној заједници, људе који желе да олакшају живот деци са сметњама у развоју, деци из маргинализованих друштвених група и свима којима је помоћ потребна. То су људи великог срца, то су људи који желе, хоће и могу да промене начин опхођења и мишљења према свима који су одбачени и на неки начин другачији од других.

Својим не тако малим искуством решио сам и ја да исплетем неку своју мрежу. Решио сам да исплетем пријатељство, решио сам да исплетем љубав према свима. Својом мрежом заробићу тугу и нетолеранцију, заробићу бол и неразумевање. Ми плетући стварамо нову и бољу будућност за све нас. Ово је, надам се, само почетак једног огромног рада на нашем унапређивању.

УПЛЕТИМО С(В)Е!

Марко Косић, студент Машинског факултета Универзитета у Београду

Где год је могућ људски договор, ту се проблеми лако решавају и све је могуће

Кључна реч је љубав

Инклузија је, једноставно речено, прихватање, учествовање, дељење, припадање... Инклузија је љубав. Прва инклузија почиње већ у самој породици. Рођење детета, тј. долазак новог члана у породицу је нешто ново и за ужу и за ширу породицу. Ова велика радост понекад бива помућена сазнањем да са дететом нешто није уреду.

Уколико се испостави да развој бебе одступа од уобичајеног или ако је у питању нешто што је видљиво већ при рођењу, породици треба одмах плански прићи и понудити помоћ. Родитељи морају прихватити своје дете, да дете остане са њима, да се не одваја од своје породице, али да се зато организује једна добра социјална подршка породици и родитељима, односно, сликовито речено, крчење пута, утабавање стазе којом ће породица ићи да би задовољила све своје потребе, којих ће бити много.

Ово је за родитеље и децу почетак дугог пута и велике борбе. У свему томе бивају препуштени сами себи. Не знају коме да верују, кога да послушају. Тачке ослонца за родитеље морају да се успоставе већ од самог почетка, а ту су укључени стручњаци, пријатељи, околина. Нажалост, све ове тачке су у нашем друштву лоше повезане, па родитељи углавном сами трагају, повезују, испробавају, греше...

Значај међусекторске сарадње у процесу социјалне инклузије деце са сметњама у развоју

Међусекторска сарадња у области инклузије деце са сметњама у развоју је врло значајна. У центру збивања треба да буде дете са сметњама у развоју и његова породица. Ипак, од родитеља најчешће чујемо да код нас не постоји ни добра интерсекторска сарадња, а камоли сарадња између различитих сектора. Догађа се да институције унутар истог система (на пример: школе и вртићи, редовне и специјалне школе) немају добру сарадњу. Овај проблем се може посматрати и на нижем и конкретнијем нивоу, јер у великом броју случајева ни на нивоу једне установе не постоје процедуре које би детаљно регулисале проблематику у области рада са децом са сметњама у развоју, са родитељима, итд. Још увек све почива на онима који имају добру вољу.

Кроз рад у "Помоћи породици", у градовима широм Србије, дошли смо до закључка да је на нивоу локалне заједнице важно да се прецизира шта ко треба да ради и које услуге може да пружи, који су проблеми, ресурси и јаке стране. Највећи број проблема и препрека за децу са сметњама у развоју, њихове породице и стручњаке који су укључени у овај процес, јавља се у транзицији из предшколске установе у школу. У овом процесу се јасно види да ли је систем међусекторске сарадње добар или не. Ако су сви фактори укључени на прави начин, они ће по систему двоструког колосека подржати даљи пут детета, односно дете ће добити благовремену подршку заједнице да успешно пређе из једног нивоа у други, да може да настави пут.

Предшколска установа би уз одговарајућу подршку стручњака и локалне заједнице требало да буде чврста карика која трасира даљу инклузију детета у образовни систем. У нашем раду се испоставило да је предшколска установа у центру дешавања када се говори о овој теми на локалном нивоу и има велику улогу у процесу инклузије деце са сметњама у развоју, јер кроз васпитање негује инклузивни концепт развоја друштва.

Инклузија је пре свега социјална инклузија, а образовна инклузија је само средство до тог циља. Уколико постоји међусекторска сарадња, уколико се у локалној заједници негују вредности које доприносе прихватању различитости, међусобно помагање и толеранција, онда сваки вид инклузије може успети. Са друге стране, уколико је друштвена свест и став о особама са инвалидитетом и о деци са сметњама у развоју негативан, не можемо очекивати добре резултате, без обзира на сва наша настојања.

Закључак је да смо се уверили да где год локална заједница функционише, где год је могућ људски договор, ту се проблеми лако решавају и све је могуће. На крају овог мог обраћања, поново истичем оно што увек говоримо: *Кључна реч је љубав!*

*Мр Стеван Несторов
НВО „Помоћ породици“, Београд*

Писмо учитељици

Драга учитељице,
Пишем ти писмо, јер бих волео да се вратим назад, зато што ништа нисам писао и не пишем у петом разреду. Волео бих опет да се играмо, ти и ја, и сви, да се гњавимо, упадамо у невоље, побеђујемо и учимо. Недостаје ми школа са пуно лепих ствари. Сваког дана, сваког...

Твој Боки!

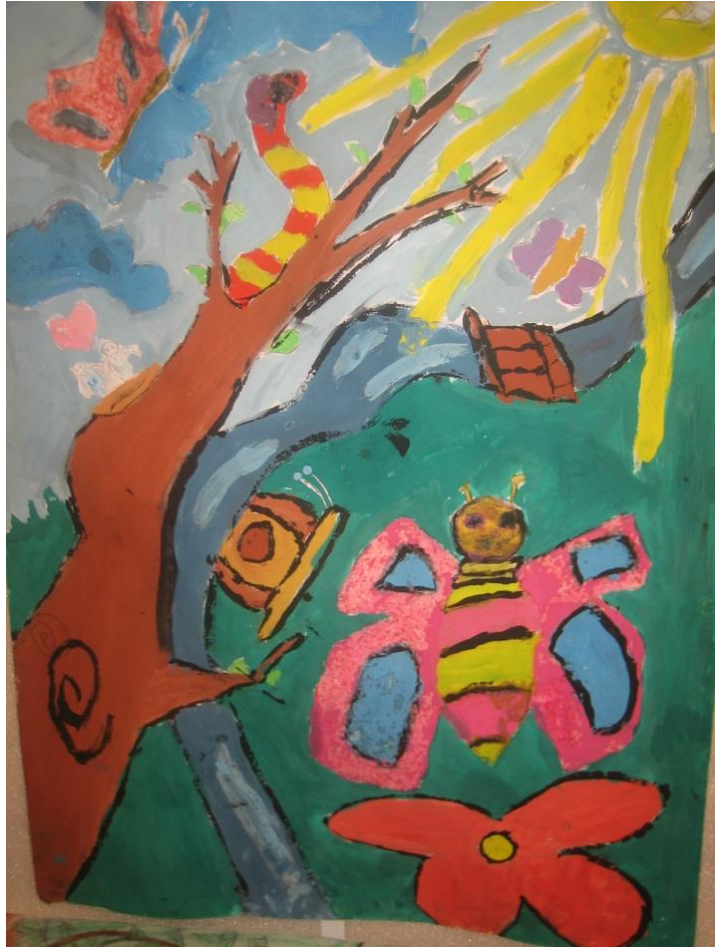
„Мама, зашто је одрастање тако болно?“

*Богдан Јовановић, V/2
ОШ "Марко Стојановић", Врачев Гај*

Ала је леп овај свет!

Моје је време САД!

СР - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

376.1-056.26/36

ПРИХВАТИЗАЦИЈА : зборник текстова и сведочанстава о развоју социјалне и образовне инклузије, право на различитост : љубав, једнакост, подршка / уредник Данијела Јовановић. - 2013, бр. 1 (окт.)- . - Бела Црква (Јована Поповића 54) : УГ "Плетеница", 2013- (Бела Црква : Бирокуп). - 30 cm

Три пута годишње
ISSN 2334-9107 = Прихватизација
COBISS.SR-ID 202057996

Удружење грађана „Плетеница Бела Црква“ основано је 13.01.2013.године у Белој Цркви и представља удружење родитеља деце и младих са сметњама у развоју као и родитеља деце и младих из социјално угрожених средина, просветних радника, вероучитеља, стручних сарадника које негује друштвени активизам и повезивање локалне заједнице. Основни циљ удружења јесте пружање пуне подршке деци и младима са сметњама у развоју и деци и младима из социјално угрожених средина, као и њиховим породицама при побољшању квалитета њихових живота и подизању свести у локалној заједници и шире о значају инклузивних вредности и социјалном укључивању.

БУДИТЕ И ВИ СА НАМА!

